

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Петро Пацурківський

доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5081-7842>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com//rid/D-5476-2016>
p.patsurkivskyi@chnu.edu.ua

Руслана Гаврилюк

докторка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6750-4340>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com//rid/D-5380-2016>
r.havrylyuk@chnu.edu.ua

УДК 340.12

ЛЮДСЬКЕ ПРАВО НА МЕДІАЦІЮ

Людина – невільник власних потреб
Дам'ян Федорика

АНОТАЦІЯ. Метою статті є обґрунтування медіації як цінності у ролі одного із вроджених невід'ємних людських прав.

Предмет, мета і завдання дослідження визначили базові методологічні інструменти статті: практичну філософію та матеріальну феноменологію, які є ефективними інструментами пізнання такого “незримого”, за свідченням М. Анрі, “як сфера інтерсуб’єктивності”, а також потребний підхід, який уможливив аналіз буттєвих витоків медіації через трансцендентальні потреби індивідів у благах. Із їхньою допомогою: розкрито квінтесенцію позитивістської концепції правової природи медіації як інституту судової медіації; досліджено основи людиноцентристської концепції правової природи медіації; обґрунтовано ключові положення оцінки та висновки дослідження.

Медіація згідно з антропосоціокультурним підходом до правопізнання має подвійну правову природу. Вона зумовлена атрибутивними людині її буттєвими влас-

тивостями та буттєвим устроєм людського світу. Це апіорі відносить медіацію як цінність до вроджених і невідчужуваних людських прав. Будучи породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі та водночас системою їх взаємопов'язаних правових зобов'язань, за допомогою яких утворюється примирене суспільне середовище, медіація є також суспільним благом, тому повинна гарантуватись кожною державою. Отже, медіація – взаємний правовий самозахист індивідів. Найефективнішою натеper правовою моделлю співпраці держави і громадянського суспільства із впровадження медіації у повсякденну практику у країнах – членах Європейського Союзу зарекомендувало себе державно-приватне партнерство інституційного типу.

У позитивістській традиції правопізнання медіація розглядається як один із допоміжних засобів вдосконалення державного правосуддя.

Ключові слова: медіація; обов'язкова судова медіація; людське право на медіацію; позитивістська концепція правової природи медіації; людиноцентристська концепція правової природи медіації.

Людський світ раз за разом постає перед несподіваними та небезпечними викликами, які щоразу мають неповторну природу. Майже так само часто людству не вдається відразу достовірно розшифрувати антропосоціокультурний код відповідного історичного виклику та виробити адекватні йому відповіді, відшукати нову необхідну матрицю власної соціальної самоорганізації. У цих випадках величезні ресурси та зусилля, що витрачаються людством на подолання історичного виклику, приносять запізнiлі у часі та відносно незначні порівняно з реальними потребами результати, а знайдені рішення проблем виявляються ліками не від тих хвороб, що вразили людство. Саме так сталося у новітній людській історії з появою у багатьох країнах світу, зокрема й Україні, медіації.

У США медіація як альтернатива державному правосуддю з'явилася в останній чверті ХХ ст. у відповідь на кризу американського правосуддя, а також унаслідок системної кризи усього американського державоцентристського суспільства, яке впродовж останньої третини ХХ ст. трансформувалося у суспільство людиноцентристське.

У державах – членах Європейського Союзу (далі – ЄС) медіація як альтернатива державному правосуддю почала впроваджуватися наприкінці ХХ ст. Європейська Рада у 1999 р. закликала держави – члени ЄС до активного використання медіації¹. Як і у США, цьому також передували криза систем правосуддя держав – членів ЄС і більш глобальна системна криза державоцентристських матриць суспільного устрою цих же держав і стрімкий перехід їх до людиноцентристської моделі суспільного устрою. Точкою біфуркації і межею переходу водночас від держа-

¹ European Union: Council of the European Union, Presidency Conclusions, Tampere European Council (15–16 October 1999) <http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm> (accessed: 01.04.2020).

воцентристської парадигми суспільного розвитку до його людиноцентристської парадигми послужило падіння у прямому та переносному розумінні Берлінської стіни.

Комітет Міністрів Ради Європи на межі ХХ–ХХІ ст. виробив і запропонував державам – членам ЄС низку парадигмально нових рекомендацій у сфері цивілізованого розв’язання правових спорів і конфліктів: Рекомендацію № R (98) 1 щодо медіації у сімейних справах²; Рекомендацію № R (99) 19 щодо медіації у кримінальних справах³; Рекомендацію Rec (2001) 9 щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами⁴; Рекомендацію Rec (2002) 10 щодо медіації у цивільних справах⁵. У всіх цих документах медіація розглядалась як альтернативний судовому спосіб вирішення переважної більшості спорів у суспільстві.

Європейський Парламент та Рада до зазначених вище актів, спрямованих на укорінення медіації у країнах – членах ЄС, додали низку нових документів, а саме: 21 травня 2008 р. ухвалили Директиву 2008/52/ЄС “З певних аспектів медіації в цивільних та комерційних справах”⁶, у 2008 р. – першу Директиву 2009/52/ЄС з питань позасудового вирішення спорів у сфері споживання, а 21 травня 2013 р. – другу Директиву щодо альтернативного вирішення спорів у сфері споживання⁷. Світоглядний та методологічний підходи у цих документах були аналогічними таким же підходам у зазначених вище рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи.

Україна також виявилася “вагітною” медіацією. Очевидні ознаки цього з’явилися водночас із перемогою Революції Гідності, яка, як і зазначені

² Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 616 засіданні заступників міністрів 21 січня 1998 р. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf> (дата звернення: 22.06.2020).

³ Рекомендація № R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державами-членам щодо медіації в кримінальних справах, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 679 засіданні заступників міністрів 15 вересня 1999 р. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_99_19_1999_09_15.pdf> (дата звернення: 22.06.2020).

⁴ Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 762 засіданні заступників міністрів 5 вересня 2001 р. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf> (дата звернення: 22.06.2020).

⁵ Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 808 засіданні заступників міністрів 18 вересня 2002 р. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf> (дата звернення: 22.06.2020).

⁶ Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах [2008] OJ 2 136, 2452008/C 3-8.

⁷ Директива 2013/11/ЄС Європейського Парламенту і Ради про альтернативне вирішення спорів у сфері споживання [2013] OJ L 165, 18062013/C 63; Регламент 2006/2004 Європейського Парламенту і Ради ЄС про співробітництво між національними органами влади по виконанню положень в галузі захисту прав споживачів [2004] OJ L 364, 9.12.2004/C 1–11; Директива 2009/22/ЄС про альтернативне вирішення спорів за участю споживачів [2009] OJ L 165, 18.6.2013, р. 63–79; Регламент (ЄС) 524/2013 Європейського Парламенту та Ради про онлайн вирішення спорів у сфері споживання [2013] OJ L 165, 18.6.2013, р. 1–12.

події у США та державах – членах ЄС, стала точкою біфуркації та межею переходу водночас українського соціуму від державоцентристської до людиноцентристської моделі суспільного розвитку. Криза судової системи в Україні виявилася ще гострішою, аніж аналогічні кризи, які передували запровадженню медіації у США та державах – членах ЄС. Підписання Україною у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони створило сприятливі зовнішньополітичні передумови для впровадження у правову систему України європейської моделі медіації (ст. 1)⁸.

Проте Україна пішла іншим шляхом, трансформувавши у 2016 р. положення ст. 124 Конституції України у її редакції 1996 р., 'юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі'⁹ на таке:

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору¹⁰.

Вітчизняний законодавець оперативно скористався з цієї конституційної новели й у жовтні 2017 р. прийняв Закон України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів"¹¹. Цими змінами де-факто було задекларовано вітчизняному соціуму про народження у системі позитивного права України нового законодавчого інституту – інституту обов'язкової судової медіації. Проте на відміну від інститутів медіації США, держав – членів ЄС, які являють собою альтернативу їх правосуддю, медіація в Україні такою альтернативою не стала.

Серед низку причин цього явища вагома роль належить *недостатньому та односторонньому доктринальному розробленню правової природи феномену медіації* у вітчизняній юридичній науці. Зокрема, про це прямо пише один із відомих медіаторів України Т. Кисельова: '<...> медіація

⁸ Див.: Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011> (дата звернення: 01.04.2020).

⁹ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>> (дата звернення: 01.04.2020).

¹⁰ Там само.

¹¹ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19>> (дата звернення: 01.04.2020).

є новим, поки що мало дослідженим явищем для правової науки України¹². Не відрізняється від наведеної вище й оцінка ступеня наукової розробленості проблеми, яка обґрунтована українськими вченими-юристами – Г. Єрмоєнко та А. Комбіковою¹³. І хоча впродовж останнього десятиліття кількість учених-правників, які розробляють проблематику медіації, помітно зросла, якісно ситуація не змінилася. Нині найактивніше розробляють проблематику медіації з позитивістських методологічних підходів Н. Мазаракі, А. Біцай, Н. Вознюк, Л. Бурова, С. Йосипенко, Н. Крестовська, Л. Романадзе, Ю. Притика, В. Землянська, О. Перепадя, А. Яценко, Н. Нестор, А. Вишневська та низка інших учених-юристів.

Р. Гаврилюк аналізує у постановочному аспекті правову природу медіації зі світоглядно та методологічно протилежних підходів – як вислід буттєвих властивостей людини¹⁴, як людське право на медіацію¹⁵, та доводить, що правова природа медіації також зумовлена буттєвим устроєм людського світу¹⁶. Однак такий антропосоціокультурний підхід до вивчення правової природи медіації нині є в Україні швидше винятком, аніж сформованою пізнавальною традицією.

Не приділили належної уваги вивченню цієї проблеми і зарубіжні вчені – вони переважно аналізують техніки і технології медіації, практичний досвід її здійснення¹⁷.

Водночас в Україні змінилося інше – з'явився чітко викристалізований суспільний запит на успішне впровадження медіації у повсякденну практику, на її адекватне наукове пізнання. Одним із переконливих свідчень цього є, зокрема, внесення упродовж останніх півтора десятка років близько двох десятків законопроектів про медіацію на розгляд Верховної

¹² Т Кисельова, 'Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах' (2011) 11–12 Право України 225.

¹³ Г Єрмоєнко та А Комбікова, 'Про проект закону "Про медіацію" в Україні' (2011) 11–12 Право України 223.

¹⁴ Руслана Гаврилюк, 'Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини' (2018) 3 Право України 128–43.

¹⁵ Р Гаврилюк, 'Медіація як засіб захисту прав людини versus право на медіацію як безпосереднє людське право' в *Права людини та публічне врядування. Збірник матеріалів всеукраїнського форуму* (Ковбас І уклад, 2018) 34–7; Р Гаврилюк, 'Право на медіацію' в Крестовська Н та Романадзе Л (ред), *Медіація у професійній діяльності юриста* (Екологія 2019) 144–51.

¹⁶ Р Гаврилюк, 'Зумовленість правової природи медіації буттєвим устроєм людського світу' (2018) 5 Право України 184–95.

¹⁷ N Alexander, 'The mediation metamodel: Understanding practice' [2008] 26 (1) Conflict Resolution Quarterly 97; N Alexander, *Global trends in mediation* (Kluwer Law International 2006); Robert Baruch Bush and Joseph P Folger, *The promise of mediation: The transformative approach to conflict* (John Wiley & Sons 2004); L Boulle and M Netic, *Mediation: principles, process, practice* (Butterworths 2001); Lon L. Fuller, 'Mediation – its forms and functions' [1970] 44 (2) Southern California Law Review 305; Carrie J Menkel-Meadow and Lela Porter-Love, *Mediation: Practice, policy, and ethics* (2nd ed, Wolters Kluwer Law & Business 2014); Carrie J Menkel-Meadow, 'The Many Ways of Mediation: The Transformation of Traditions, Ideologies, Paradigms, and Practices' (1995) 11 Negotiation Journal 217; Carrie J Menkel-Meadow, 'The trouble with the adversary system in a postmodern, multicultural world' (1996) 38 William & Mary Law Review 5; Neal Milner, 'Mediation and political theory: A critique of Bush and Folger' [1996] 21 (3) Law & Social Inquiry 737; John Van Winkle, *Mediation: A Path back for the Lost Lawyer* (American Bar Association 2004).

Ради України, але жоден із них не подолав навіть порогу першого читання у Парламенті.

Метою дослідження є обґрунтування медіації як цінності у ролі одного з вроджених невід’ємних людських прав. Ця мета конкретизується у таких завданнях: розкрити квінтесенцію позитивістської концепції правової природи медіації; дослідити основи людиноцентристської концепції правової природи медіації; обґрунтувати ключові положення, оцінки та висновки з предмета статті. Предмет, мета і завдання дослідження визначили базові методологічні інструменти статті, а саме: практичну філософію та матеріальну феноменологію, які є ефективними інструментами пізнання такого “незримого”, за свідченням М. Анрі, “як сфера інтерсуб’єктивності”¹⁸, а також потребний підхід, який уможливило аналіз буттєвих витоків медіації через трансцендентальні потреби індивідів у благах.

1. Позитивістська концепція правової природи медіації. Ця концепція є особливим випадком позитивістської доктрини права загалом. Нині позитивістська доктрина продовжує залишатися домінуючою в Україні. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. вона суттєво оновилася, відмовилася від низки власних крайніх, ортодоксальних постулатів попередніх історичних епох, до певної міри мімікрувала у напрямку включення у себе деяких нових загальнолюдських цінностей. Утім, у своїй основі вона продовжує залишатися незмінною: зводить багатогранний феномен права до позитивного права, а останнє тлумачить як сукупність юридичних норм та інститутів; не перестає тлумачити право в усіх його проявах як атрибут і продукт держави; визнає тільки ціннісно-нейтральне поняття права, згідно з яким його норми встановлюються державою безвідносно до будь-яких цінностей¹⁹. Це робить позитивістську доктрину права соціокультурно та інструментально обмеженою, неспроможною пояснити суспільні явища складної природи, одним із яких є медіація.

В Україні ще не сформувалася цілісна позитивістська концепція медіації. Поки що вона існує у формі еkleктичної сукупності окремих рефлексій певної частини учених-юристів, які досліджували раніше або вивчають зараз явище медіації загалом чи окремі його сторони зокрема. Аналіз їхніх досліджень правової природи медіації дає змогу виокремити як спільні для більшості із них підходи до її тлумачення, так і деякі відмінності непринципового характеру між ними.

Насамперед вітчизняних репрезентантів позитивістської концепції медіації об’єднує визнання за державою виключного права на легіти-

¹⁸ Michel Henry, *Phenomenologie matérielle* (Presses Universitaires de France 1990).

¹⁹ Див.: N Simmonds, ‘Philosophy of Law’ in *The Blackwell Companion to Philosophy* (Bunnin N and Tsui James E P eds, 1996); R Alexy, *Begriff und Geltung des Rechts* (Verlag Karl Alber Freiburg 2005).

мацію медіації як інституту вирішення спорів у формі закону. На думку Г. Єрьоменко та А. Комбікової, узаконення медіації у такий спосіб ‘підняло б рівень довіри до [цієї] послуги – адже вона визнається державою’²⁰.

Н. Вознюк, досліджуючи принципи альтернативних способів вирішення господарсько-правових спорів, резюмує, що їх сторони ‘мають керуватися чинним законодавством та положеннями договору, укладеного між ними’. Зі свого боку, умови такого договору також повинні відповідати принципу законності. Зміст останнього вчена зводить до такого: це ‘верховенство закону; єдність законності, доцільність законності, реальність законності, гарантованість законності, обов’язковість законності; зв’язок законності та демократії, контроль за її дотриманням’²¹.

Все зазначене вище фактично нівелює будь-які можливі диспозитивні норми регулювання надання послуг медіації та залишає тільки імперативні норми.

Другою спільною рисою більшості досліджень авторів, які поділяють позитивістську концепцію медіації, є позиціонування останньої як допоміжного інституту у системі державного правосуддя. Н. Мазаракі з цього приводу недвозначно зазначає: ‘<...> місце [медіації] в державній системі вирішення спорів’, а також медіація, згідно з твердженням, має водночас ‘статус складової у реалізації права на доступ до правосуддя’²². Це чітка доктринальна позиція. Її поділяє і Д. Коноваленко: ‘Україна пішла на впровадження концепції судової медіації’, за якою остання стає ‘однією зі стадій судового провадження’²³.

Аксіомою медіації є вирішення конфліктів та спорів, що виникають між суб’єктами суспільних відносин, самими їх носіями за допомогою посередника (медіатора, в іншій термінології). Чи можливе таке вирішення у процесі так званої судової медіації? Згідно з ч. 1 ст. 124 Конституції України: ‘Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди’²⁴. Тобто все без винятку, що потрапляє на судовий розгляд, вирішується винятково судом.

У Законі України “Про судоустрій і статус суддів” уточнюється, що суди уповноважені державою діяти тільки ‘відповідно до визначених

²⁰ Єрьоменко та Комбікова (н 13) 218.

²¹ Н. Вознюк, ‘Принципи альтернативних способів вирішення господарсько-правових спорів’ (2013) 11 Право України 375.

²² Н. Мазаракі, ‘Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні’ (автореф дис д-ра юрид наук, 2019) 12.

²³ Дмитро Коноваленко, ‘Судова медіація – challenge для України’ (Юридична газета online, 26.10.2017) <<https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/sudova-mediacya--challenge-dlya-ukrayini.html>> (дата звернення: 01.04.2020).

²⁴ Конституція України (н 9).

законом процедур судочинства²⁵. Стаття 15 уточнює: ‘Справи в судах розглядаються суддею одноособово, а у випадках, визначених процесуальним законом, – колегією суддів, а також за участю присяжних. Суддя, який розглядає справу одноособово, діє як суд’²⁶.

А якою є роль інших учасників судового процесу? Законодавець у зазначеному вище Законі дав вичерпну відповідь і на це запитання:

Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом²⁷.

Тобто інші учасники судового процесу є об’єктами судової процедури. Вони не мають можливості самостійно вирішувати свою справу у суді. Навіть у цивільному судочинстві, у якому діє принцип диспозитивності, згідно зі ст. 12 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) ‘суд <...> керує ходом судового процесу’²⁸, а відповідно до ст. 13 “суд розглядає справи”. І хоча згідно з цим Законом ‘кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом’²⁹, тільки суду надано право оцінювати докази на предмет відповідності чи невідповідності їх вимогам закону. Нарешті, відповідно до ст. 18 ЦПК України:

Судові рішення, що набрали законної сили, обов’язкові для усіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами³⁰.

У межах державного правосуддя, зокрема такої його складової, як судова медіація, суб’єкти – носії протиріч і спорів фактично перетворені заздалегідь на *об’єкти державних процедур* щодо їх же конфліктів і спорів. У цій парадигмі вирішення людських конфліктів та спорів вони перестають бути носіями власних прав, а їхні природні та невідчужувані

²⁵ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>> (дата звернення: 01.04.2020).

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

²⁸ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів (н 11).

²⁹ Там само.

³⁰ Там само.

права різко обмежуються державою до рівня окремих повноважень, якими особи наділяються тією ж державою. Звідси так звана судова медіація зовсім протилежна парадигмі класичних (американської, європейської) моделей медіації й убезпечує не захист честі та гідності людини, що є також законодавчо легітимованим обов'язком суду, а прикриває їх припинення, нівелювання і навіть повне знищення.

Така практика перебуває у найгострішому протиріччі з вимогами системоутворюючої ст. 3 Конституції України:

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави³¹.

Судова медіація без найменших перебільшень підпадає під матрицю так званої *об'єктної формули*, сформульованої ще у 50-х роках ХХ ст. відомим німецьким ученим-правником Г. Дюрігом: 'Людська гідність як така перебуває під ударом, якщо конкретну людину перетворюють на об'єкт, принижуючи її до статусу простого засобу, до розмінної величини'³². Прямим світоглядним джерелом, безпосереднім методологічним ключем "об'єктної формули" Г. Дюріга є *теорія об'єкта*, яку ще у ХVІІІ ст. обґрунтував І. Кант, зокрема, друга формула його категоричного імперативу – формула персональності. Ця формула категорично забороняє за будь-яких обставин утилізацію людини, перетворення її у річ. Вона вперше була обґрунтована І. Кантом у його "Основоположенні до метафізики звичаїв": 'Вчиняй так, щоб ти ніколи не ставився до людства, як у твоїй особі, так і в особі будь-кого іншого, тільки як до засобу, проте завжди водночас і як до мети'. А дещо пізніше філософ резюмує: '<...> людина – не річ, тобто не може використовуватись лише як засіб; вона повинна розглядатись з усіма своїми вчинками одночасно і як мета сама собою'³³.

Таким чином, судова медіація – не альтернатива судовому вирішенню конфліктів і спорів. Її найголовніша мета – зберегти монополію державного правосуддя у цій сфері суспільних відносин і максимально сприяти ідеології та політиці державоцентризму у суспільстві. Людині з її конф-

³¹ Конституція України (н 9).

³² Г Дюріг, 'Витяги із Архіву публічного права / Archiv des öffentlichen Rechtsn (F. Band 42, 1956) 117–157' в *Матеріали міжнародного науковопрактичного семінару "Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України"* (2016) 72–107.

³³ І Кант, *Сочинения на немецком и русском языках, т 3: Критика практического разума* (Камі 1997) 169.

літками і спорами у судовій медіації відведена роль засобу досягнення зазначеної вище мети, об'єкту державної процедури.

2. Людиноцентристська концепція правової природи медіації. Як і позитивістська концепція медіації, ця концепція також перебуває на етапі її становлення й інституційної формалізації. Вона розглядає медіацію як самостійний інститут правової системи суспільства поза межами державного правосуддя, ба більше, як інститут, альтернативний державному правосуддю. З останнім їх поєднує лише об'єкт правового регулювання – це незнищенні у межах людської природи антагоністичні протиріччя та конфлікти, які є постійним атрибутом людського буття. Як з'ясовано Р. Гаврилюк, саме ці протиріччя і конфлікти 'являють собою найголовнішу, атрибутивну людині, групу детермінант, що зумовлюють необхідність медіації як одного з ефективних засобів' їх вирішення 'зусиллями самих індивідів'³⁴.

Один із фундаторів сучасної німецької практичної філософії Т. Ренч ще наприкінці ХХ ст. довів, що жодна людина не може уникнути цих протиріч і конфліктів, оскільки в їхній основі лежать такі "смилові умови її життя", як "автономія" і "комунікативна солідарність"³⁵. Т. Ренч також обґрунтував, що автономія є конститuentом сенсу людського буття. Вона наповнюється кожним індивідом і втілюється у людській буттєвій фактичності, стверджуючи водночас і людину як продукт власного спонтанного розвитку. Автономія людини згідно з філософською моделлю вченого потенційно перебуває у надлишку і тим самим уможливорює другу смислову умову її буття – покладання індивіда на Іншого³⁶. Але Т. Ренч у своїй концепції людського буття не пояснив, як саме уможливується перехід надлишку людської автономії із потенційного у реальний стан, що робить його *perpetum mobile* людського буття?

Антропосоціокультурна пізнавальна традиція роль такого вічного двигуна відводить потребам індивідів у благах. Саме процес задоволення потреб індивідів у благах трансформує надлишок автономії кожного зусиллями його ж самого із потенційного у дійсний стан. Один із фундаторів антропосоціокультурного підходу до пізнання А. Сміт писав: 'Дай мені те, що потрібно мені, і ти одержиш те, що потрібно тобі, – такий сенс життя'³⁷. У цій формулі він, по суті, виклав квінтесенцію трансцендентального обміну благами між людьми. 'Індивід у цьому випадку невидимою рукою спрямовується до мети, яка зовсім не входила у його

³⁴ Гаврилюк (н 14) 140.

³⁵ Томас Ренч, *Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія* (Приходько В пер, Дух і Літера 2010) 99, 104.

³⁶ Там само 226.

³⁷ Адам Сміт, *Исследование о природе и причинах богатства народов* (Афанасьев В пер, Эксмо 2007) 77.

наміри³⁸. Під час цього обміну благами між індивідами надлишок автономії кожного з них переходить із потенційного у реальний стан, а також набуває буттєвого наповнення їхня комунікативна солідарність.

Значний внесок у ХХ ст. у розвиток антропосоціокультурної концепції реалізації індивідами самих себе зробили А. Алчян³⁹, Дж. Б'юкенен⁴⁰, К. Брунер⁴¹, В. Меклінг⁴², С. Лінденберг⁴³, Д. Бараш⁴⁴, Ф. Гаск⁴⁵ та ін. Вони неспростовно довели, що будь-які спроби пояснення задоволення потреб індивідів в інший спосіб, аніж той, що обґрунтовував А. Сміт, є неспроможними, а також навели цілу систему додаткових аргументів на підтвердження того, що обмін благами між індивідами відзначається спонтанністю.

Проведений Р. Гаврилюк зі світоглядних і методологічних підходів антропосоціокультурної традиції пізнання аналіз буттєвих властивостей людини засвідчив, що людські потреби у благах

задовольняються під час як безумовного (спонтанного), так і умовного обмінів індивідів ними. Спонтанний обмін між людьми благами з неминучістю трансформує надлишок людської автономії із потенційного у реальний стан. Ця нова якість надлишку людської автономії, реалізуючись у комунікативній солідарності людей, породжує внутрішньоособистісні та міжособистісні суперечності, чимало з яких переростають у протиріччя та конфлікти. Саме ці останні і являють собою найголовнішу, атрибутивну людині, групу детермінант, що зумовлюють необхідність медіації як одного з ефективних засобів вирішення таких конфліктів зусиллями самих індивідів⁴⁶.

Укоріненість правової природи медіації у буттєвих властивостях людини дає достатні підстави для висновку про те, що медіація зі світоглядних і методологічних позицій антропосоціокультурного підходу є нічим іншим, як людським правом. У зв'язку з цим на регулювання суспільних відносин із приводу медіації повною мірою поширюється Конвенція

³⁸ Сміт (н 37) 443.

³⁹ Armen A Alchian, 'Uncertainty, Evolution and Economic Theory' (1950) 58 *Journal of Political Economy* 211.

⁴⁰ James M Buchanan, *The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan* (University of Chicago Press 1975).

⁴¹ Karl Brunner, 'The Perception of Man and the Conception of Society: Two Approaches to Understanding Society' (1987) 25 *Economic Inquiry* 372; Karl Brunner and William H Meckling, 'The Perception of Man and the Conception of Government' [1977] 9 (1) *Journal of Money, Credit, and Banking* 70; Karl Brunner and Allan H Meltzer, 'The Uses of Money: Money in the Theory of an Exchange' [1971] 61(5) *American Economic Review* 784.

⁴² William H Meckling, 'Values and the Choice of the Model of the Individual in the Social Sciences (REMM)' (1976) 4 *Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik* 545.

⁴³ Siegwart Lindenberg, 'An Assessment of the New Political Economy: Its Potential for the Social Sciences and for Sociology in Particular' [1985] 3 (1) *Sociological Theory* 102.

⁴⁴ David Barrash, *The Whisperings Within* (Harper and Row 1979) 42.

⁴⁵ Фридрих А Хайек, *Пагубная самонадеянность: ошибки социализма* (Бартли У III ред, Новости 1992).

⁴⁶ Гаврилюк (н 14) 140.

про захист прав людини і основоположних свобод разом із додатковими протоколами до неї, ст. 3 Конституції України та рішення Європейського суду з прав людини.

Проте не тільки буттєвими властивостями людини детермінується правова природа медіації. Як показали подальші спеціальні поглиблені дослідження цього феномену, вона зумовлюється ще й буттєвим устроєм людського світу. Цей світ також наскрізь пронизаний неусувними тотальними суперечностями, які не повною мірою, на відміну від суперечностей буттєвих властивостей людини, породжують непереможні конфлікти між людьми та найрізноманітнішими їхніми спільнотами.

Передусім ідеться про бінарну опозиційність буттєвого устрою людського світу. Вона закладена вже в статевому розмноженні людей і щоразу продукується, за свідченням генетика Дж. Койна⁴⁷, асиметрією у розмірі протилежних людських гамет і, як довели антропологи К. Раєн та К. Джета, 'протилежними генетичними програмами <...> в обох статей'⁴⁸. Як було з'ясовано Р. Гаврилюк: 'Протилежні генетичні програми чоловіків та жінок доповнюються та ще більше ускладнюються не менш протилежними їх соціальними ролями з появою <...> сім'ї'⁴⁹.

Виникнення людських суспільств породило *суто соціальні суперечності* та їхню ієрархію, яка так само динамічна і суперечлива. Перше місце тут щоразу відвойовують собі людські потреби у благах: матеріальних/духовних; приватних/публічних; нинішніх/майбутніх; у перетворенні природи/у збереженні природи; між зростанням потреб у благах у геометричній прогресії/зростанням можливостей суспільства задовольняти їх в арифметичній прогресії тощо. Такими ж *суперечливими є функціональні соціальні ролі людей і їхніх спільнот*: дитина/дорослий, виробник/споживач, утриманець/утримувач, педагог/учень, бідний/багатий, лікар/хворий тощо. Як було доведено Р. Гаврилюк, кожна з суперечливих пар зазначеного вище типу – це 'діалектичні протилежності, які залежать одна від одної, перебувають між собою у відносинах боротьби, нерівності між сторонами'⁵⁰.

Бінарну опозиційність буттєвого устрою людського світу так само непереможно доповнює його *асиметричність*. В останньому випадку сторони таких суперечливих пар тільки бінарно сполучені (опозиційні), проте діалектично зазвичай не взаємодіють між собою. Переконливим прикладом таких суперечностей може бути асиметрична пара: фіскальна держава/платник податку. Формально їх поєднує податок, проте фактич-

⁴⁷ Джеррі Койн, *Чому еволюція правдива* (Наш формат 2015) 171.

⁴⁸ Крістофер Раєн та Касільда Джета, *Світанок сексу* (Темпора 2012) 35.

⁴⁹ Гаврилюк (н 16) 187.

⁵⁰ Там само 188.

но податок для кожної сторони цієї пари є неспівставним феноменом: для фіскальної держави стягнення податку є її суверенним правом, а для платника податку – примусовим обов'язком, який у межах зазначеної правової парадигми аж ніяк за жодних обставин не може трансформуватись у право платника податку.

Так само атрибутивно “вмонтовано” у буттєвий устрій людського світу *тотальне зіткнення людських цінностей* з огляду на можливості їх вибору кожним індивідом для себе. Це ще більшою мірою ускладнює буттєвий устрій людського світу, оскільки неодмінно супроводжується спонтанністю вчинків кожної людини у цій сфері. Відомий український філософ права А. Баумейстер із цього приводу писав: ‘Світ має таку структуру, в рамках якої можливі *раціональність і вільний вибір*’⁵¹. А Т. Ренч суттєво уточнював: ‘<...> фактичність і спонтанність перетнуті одна одною’⁵². Спонтанність заряджає свободою усіх людей і кожного індивіда, а фактичність містить у собі детермінізм, неминучість.

На підставі викладеного фактична суперечливість буттєвого устрою людського світу одним із авторів статті ще раніше була ‘розцінена як друга, також онтологічно укорінена, причина, що зумовлює необхідність медіації та задає їй правову природу’⁵³. Аналіз цієї природи за допомогою пізнавального інструментарію антропосоціокультурного підходу уможливує тільки єдиний висновок, а саме: медіація є людським правом.

Також Р. Гаврилюк належить висновок:

Медіація має подвійну правову природу, оскільки, по-перше, є породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі, а по-друге, – системою взаємопов’язаних правових зобов’язань, за допомогою яких утворюється замирене суспільне середовище. Її можна визначити як взаємний правовий самозахист індивідів⁵⁴.

Отже, оскільки медіація подвійно є людським правом, вона, безсумнівно, належить до феномену суспільних благ, а тому повинна гарантуватися кожному державою, незалежно від матеріального становища, світоглядних переконань чи політичних уподобань особи тощо. Звідси регламентуюча роль держави у здійсненні медіації має бути великою, проте це аж ніяк не повинно призводити до одержавлення медіації, чим є феномен судової медіації.

Також протиправно йти по шляху розвитку медіації як комерційної послуги. Саме такий підхід до розвитку медіації вітчизняний законодавець,

⁵¹ Андрій Баумейстер, Тома Аквінський: *вступ до мислення. Бог, буття і пізнання* (Дух і Літера 2012) 185.

⁵² Ренч (н 35) 143.

⁵³ Гаврилюк (н 16) 186.

⁵⁴ Гаврилюк (н 14) 140.

який нерідко діє непослідовно, заклав у Законі України “Про соціальні послуги”. Хоча законом де-юре передбачено можливість фінансування надання соціальних послуг коштом державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, рекомендаційний характер цього припису в умовах постійного дефіциту публічних коштів де-факто нівелює його, робить символічним⁵⁵.

Якщо піти по шляху розвитку медіації як комерційної послуги, то оплачувати її доведеться, головним чином, споживачам (користувачам) цієї послуги, що прямо суперечитиме природі медіації як публічного блага. Поки що вітчизняний законодавець фактично віддав регулювання оплати послуг із медіації на відкуп медіаторів-підприємців. Це неодмінно матиме своїм наслідком появу багатьох додаткових проблем у розвитку медіації в Україні, стане однією із суттєвих перепон на шляху її просування у повсякденне життя, не сприятиме позитивним змінам у соціумі щодо сприйняття ним медіації як прогресивного правового інституту та конкретних медіаторів як носіїв добра.

Європейський, зокрема і міжнародний, досвід розвитку медіації переконливо демонструє, що більшість держав, у яких медіація стала самодостатнім дієвим правовим інститутом, застосовували комбінований підхід до її впровадження, тобто реалізовували *модель державно-приватного партнерства*. За такого підходу держава бере на себе зобов’язання із забезпечення усім реального доступу до медіації, гарантування її належної якості, але не диктує, який саме зміст слід вкладати у конкретні форми та види медіації, у способи її здійснення на практиці. Держава вирішує це разом з усіма стейкхолдерами медіації, враховуючи при цьому, що замовником медіації як способу вирішення спорів та конфліктів є громадянське суспільство загалом, а конкретних медіаційних процедур – особи, які потрапили у конфліктні життєві ситуації. Приватним партнерам у цій моделі медіації відводиться роль рушійної сили державно-приватного партнерства, наповнювача його реальним буттям.

Держави – члени ЄС із двох типів державно-приватного партнерства, рекомендованих у 2004 р. Європейською Комісією у “Зеленій книзі з державно-приватних партнерств і закону співтовариства з публічних контрактів та концесій”⁵⁶, впроваджують медіацію у суспільну практику за другим типом державно-приватного партнерства – державно-приватним партнерством інституційного типу. У його межах у більшості євро-

⁵⁵ Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>> (дата звернення: 01.04.2020).

⁵⁶ Green Paper on public-private partnerships and Community law on public contracts and concessions. COM (2004) 0327 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004DC0327>> (accessed: 22.06.2020).

пейських держав були сформовані нові юридичні особи, співзасновниками яких стали на партнерських засадах як держави в особі відповідних інституцій, так і особи приватного права.

За європейськими мірками Україна поки що тільки “вагітна” не імітаційною, а справжньою медіацією. Вона продовжує перебувати на початковому етапі її розвитку. Головною перешкодою на шляху впровадження медіації у повсякденну практику нині є відверто виражена суспільна недовіра до медіації як інституту внаслідок скепсису щодо її спроможності і така ж недовіра потенційних клієнтів медіації до більшості потенційних медіаторів. Ці медіатори поки що виступають переважно від власного імені. Жодний суспільно авторитетний інститут не гарантує, за окремими винятками, якості їх фахової підготовки як медіаторів та якості їх потенційних послуг, не забезпечує належного захисту прав споживачів їхніх послуг, не виконує багатьох інших важливих функцій. Ця недовіра має як об’єктивні причини, так і суб’єктивні чинники. Саме тому на старті офіційного запровадження інституту медіації як самодостатньої правової процедури реалізації права особи на медіацію так важливо не посилити цю недовіру, а здолати її. Подібні етапи в утвердженні медіації як самостійного правового інституту проходили багато країн.

Висновки. Медіація згідно з антропосоціокультурним підходом до правопізнання має подвійну правову природу. Вона зумовлена атрибутивними людині її буттєвими властивостями та буттєвим устроєм людського світу. Це апіорі відносить медіацію як цінність до вроджених і невідчужуваних людських прав. Будучи породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі та водночас системою їх взаємопов’язаних правових зобов’язань, за допомогою яких утворюється примирене суспільне середовище, медіація є також суспільним благом, тому повинна гарантуватись кожною державою. Отже, медіація – це взаємний правовий самозахист індивідів. Нині найефективнішою правовою моделлю співпраці держави та громадянського суспільства з упровадження медіації у повсякденну практику у країнах – членах ЄС зарекомендувало себе державно-приватне партнерство інституційного типу.

У позитивістській традиції правопізнання медіація розглядається як один із допоміжних засобів удосконалення державного правосуддя.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Alexander N, *Global trends in mediation* (Kluwer Law International 2006) (in English).
2. Alexy R, *Begriff und Geltung des Rechts* (Verlag Karl Alber Freiburg 2005) (in German).
3. Barrash D, *The Whisperings Within* (Harper and Row 1979) (in English).
4. Baruch B R A and Folger J P, *The promise of mediation: The transformative approach to conflict* (John Wiley & Sons 2004) (in English).
5. Boulle L and Nestic M, *Mediation: principles, process, practice* (Butterworths 2001) (in English).
6. Buchanan J M, *The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan* (University of Chicago Press 1975) (in English).
7. Menkel-Meadow C J and Porter-Love L, *Mediation: Practice, policy, and ethics* (2nd ed, Wolters Kluwer Law & Business 2014) (in English).
8. Michel H, *Phenomenologie materielk* (Presses Universitaires de France 1990) (in French).
9. Simmonds N E, *Philosophy of Law "The Blackwell Companion to Philosophy"* (1996) (in English).
10. Winkle J V, *Mediation: A Path back for the Lost Lawyer* (American Bar Association 2004) (in English).
11. Baumaiter A, *Toma Akvinskyi: vstup do myslennia. Boh, buttia i piznannia [Thomas Aquinas: An Introduction to Thinking. God, Being and Knowledge]* (Dukh i Litera 2012) (in Ukrainian).
12. Kant I, *Sochinenija na nemeckom i ruskom jazykah [Works in German and Russian], t 3* (Kamj 1997) (in Russian).
13. Rench T, *Konstytutsiia moralnosti. Transtsendentalna antropolohiia i praktychna filosofiia [The Constitution of Morality. Transcendental Anthropology and Practical Philosophy]* (Prykhodko V per, Dukh i Litera 2010) (in Ukrainian).

Edited and translated books

14. Coyne J, *Chomu evoliutsiia pravdyva [Why Evolution is True]* (per z anhl, Nash format 2015) (in Ukrainian).
15. Havryliuk R, 'Pravo na mediatsiiu' ['Right on Mediation'] v Krestovska N ta Romanadze L (red), *Mediatsiia u profesiinii diialnosti yurysta [Mediation in the Professional Activity of a Lawyer]* (Ekolohiia 2019) (in Ukrainian).
16. Hayek F A, *Pagubnaja samonadejannost': oshibki socializma [The Fatal Conceit: The Errors of Socialism]* (per z anhl, U Bartli III red, Novosti 1992) (in Russian).
17. Ryan K ta Jetha K, *Svitanok seksu [Sex at Dawn]* (Tempora 2012) (in Ukrainian).
18. Smith A, *Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations]* (Afanas'ev V per, Jeksmo 2007) (in Russian).

Journal articles

19. Alchian AA, 'Uncertainty, Evolution and Economic Theory' (1950) 58 Journal of Political Economy 211 (in English).
20. Alexander N, 'The mediation metamodel: Understanding practice' [2008] 26 (1) Conflict Resolution Quarterly 97 (in English).
21. Brunner K and Meckling H W, 'The Perception of Man and the Conception of Government' [1977] 9 (1) Journal of Money, Credit, and Banking 70 (in English).

22. Brunner K and Meltzer A H, 'The Uses of Money: Money in the Theory of an Exchange' [1971] 61 (5) American Economic Review 784 (in English).
23. Brunner K, 'The Perception of Man and the Conception of Society: Two Approaches to Understanding Society' (1987) 25 Economic Inquiry 372 (in English).
24. Fuller L L, 'Mediation – its forms and functions' [1970] 44 (2) Southern California Law Review 305 (in English).
25. Lindenberg S, 'An Assessment of the New Political Economy: Its Potential for the Social Sciences and for Sociology in Particular' [1985] 3 (1) Sociological Theory 102 (in English).
26. Meckling W H, 'Values and the Choice of the Model of the Individual in the Social Sciences (REMM)' (1976) 4 Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 545 (in English).
27. Menkel-Meadow C J, 'The Many Ways of Mediation: The Transformation of Traditions, Ideologies, Paradigms, and Practices' (1995) 11 Negotiation Journal 217 (in English).
28. Menkel-Meadow C J, 'The trouble with the adversary system in a postmodern, multicultural world' (1996) 38 William & Mary Law Review 5 (in English).
29. Milner N, 'Mediation and political theory: A critique of Bush and Folger' [1996] 21 (3) Law & Social Inquiry 737 (in English).
30. Havryliuk R, 'Zumovlenist pravovoi pryrody mediatsii buttievym ustroiem liudskoho svitu' ['The Conditionality of the Legal Nature of Mediation in the Human Being'] (2018) 5 Pravo Ukrainy 181 (in Ukrainian).
31. Havryliuk R, 'Pravova pryroda mediatsii yak vyslid buttievykh vlastyvostei liudyny' ['The Legal Nature of Mediation as an Expression of Human Existence'] (2018) 3 Pravo Ukrainy 128 (in Ukrainian).
32. Kyselova T, 'Pravove rehuliuвання vidnosyn iz nadannia posluh mediatsii u zarubizhnykh krainakh' ['Legal Regulation of Relations on Provision of Mediation Services in Foreign Countries'] (2011) 11–12 Pravo Ukrainy 225 (in Ukrainian).
33. Vozniuk N, 'Pryntsypy alternatyvnykh sposobiv vyrishennia hospodarsko-pravovykh sporiv' ['Principles of Alternative Ways of Resolving Commercial Disputes'] (2013) 11 Pravo Ukrainy 373 (in Ukrainian).
34. Yeromenko H ta Kombikova A, 'Pro proekt zakonu "Pro mediatsiiu" v Ukraini' ['About the Draft Law "On Mediation" in Ukraine'] (2011) 11–12 Pravo Ukrainy 217 (in Ukrainian).

Conference papers

35. Havryliuk R, 'Mediatsiia yak zasib zakhystu prav liudyny versus pravo na mediatsiiu yak bezposerednie liudske pravo' ['Mediation as a Mean of Protecting Human Rights Versus the Right to Mediation as a Direct Human Right'] v *Prava liudyny ta publichne vriaduvannya. Zbirnyk materialiv vseukrainskoho forumu [Human Rights and Public Governance]* (Kovbas I uklad, 2018) (in Ukrainian).
36. Diurih H, 'Vytiahy iz Arkhivu publichnoho prava / Archiv des öffentlichen Rechtsn (F. Band 42, 1956) 117–157' ['Extracts from the Public law Archive'] v *Materialy mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho seminaru "Liudska hidnist u pravi Nimechchyny, Polshchi ta Ukrainy" [Materials of the International Scientific Seminar "Human Dignity in the Law of Germany, Poland and Ukraine"]* (2016) (in Ukrainian).

Thesis abstracts

37. Mazaraki N, 'Teoretyko-pravovi zasady zaprovadzhennia mediatsii v Ukraini' ['Theoretical and Legal Principles of Mediation in Ukraine'] (avtoref dys d-ra yuryd nauk, 2019) (in Ukrainian).

Newspaper articles

38. Konovalenko D, 'Sudova mediatsiia – challenge dlia Ukrainy' ['Judicial Mediation – Challenge for Ukraine'] (*Yurydychna hazeta online*, 26.10.2017) <<https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/sudova-mediatsiya--challenge-dlya-ukrayini.html>> (accessed: 01.04.2020) (in Ukrainian).

Petro Patsurkivskyi
Ruslana Havryliuk

HUMAN RIGHT TO MEDIATION

A human being is a slave to own needs
Damjan Federica

ABSTRACT. The purpose of the article is to substantiate mediation as a value seen as one of the innate and inalienable human rights.

The subject matter, purpose and objectives of the research have determined the basic methodological tools of the article: practical philosophy and material phenomenology, which are efficient tools for cognition of such “an invisible” phenomenon, according to M. Henri, “as the sphere of intersubjectivity”, and also the need-based approach making it possible to analyze the existential origins of mediation through transcendental needs of individuals for the good. With the help of this, the author: elaborates on the quintessence of the positivist concept of the legal nature of mediation as an institution of court mediation; investigates into the foundations of the human-centered concept of the legal nature of mediation; and provides substantiation for the key assessment points and the conclusions of the study.

Under the anthroposociocultural approach to cognition, mediation has a dual legal nature. It stems from the existential features attributable to man and the existential arrangement of the human world. This a priori refers mediation as a value to innate and inalienable human rights. Being a product of the fundamental (need-based) way of co-existence of individuals in society and, at the same time, a system of their interrelated legal obligations which contribute to ensuring a reconciled social environment, mediation is also a public good, and thus it must be guaranteed by each State. Therefore, mediation is a mutual legal self-defense of individuals. At the moment, from the perspective of introducing mediation into everyday practice in the member States of the European Union, public - private partnership of an institutional type has proved to be the most effective legal model of cooperation of the State and civil society.

In the positivist tradition of legal knowledge, mediation is regarded as one of the auxiliary means for improving of State justice.

KEYWORDS: mediation; mandatory court mediation; human right to mediation; positivist concept of the legal nature of mediation; human-centered concept of the legal nature of mediation.